

KEVELAERS HEIMATSLIED SLOEG IN GEMERT AAN...

Enkele aantekeningen bij het Gimmers Liedje

door J.J. Koekkoek

In september 1929 brachten mijn ouders mij naar de Paters van de Heilige Geest op het kasteel in Gemert om daar mijn opleiding tot pater te beginnen.

Naast vele andere dingen leerden we daar ook het Gimmers Liedje. Ik heb het altijd een mooi liedje gevonden zowel wat tekst als wat melodie betreft.

Nog in hetzelfde jaar dat ik me in Gemert vestigde kwam ik in Kevelaer. Terwijl ik daar rondliep, kwam op een gegeven ogenblik een hele optocht het grote plein op dat midden in Kevelaer ligt om de Genadekapel. Ik dacht even dat het een processie was. Dat bleek echter niet zo te zijn. De optocht bestond uit een harmoniegezelschap en een of meerdere gilden of iets dergelijks. Op het grote plein stelde men zich op en men begon een lied te spelen en te zingen. Tot mijn grote verbazing hoorde ik daar de melodie van het Gimmers Liedje. En daar wilde ik toch wel meer van weten. Op mijn vragen vertelde men mij dat ze het "Heimatslied" gezongen hadden.

In een boekwinkel kocht ik me een boekje met gedichtjes en verhaaltjes in het Kevelaers dialect, waar ook het bewuste Heimatslied in was afgedrukt. Zo kwam ik aan de weet dat het lied geschreven was door Theodor Bergmann en dat de muziek van Gerhard Korthaus was. De melodie was er niet bij aangegeven, maar in die boekwinkel had men wel een los blaadje liggen met de melodie en men gaf mij daarvan een kopie.

Bij navraag in Gemert bleek mij dat verschillende mensen toch wel op de hoogte waren van het feit dat het Gimmers Liedje gemaakt was op de melodie en gedeeltelijk ook op de tekst van een "(bedevaarts)lied" uit Kevelaer of omgeving.

Wor hör ek t'hûs ? kent gej min Land ? Gaen Baerge schnejbelaeje,
 gän driewend Wa - ter träckt en Band voerbey an gro-te Stae - je.
 Dor, wor de Nirs doert Flackland gätt, wor in dem Baend et Maisüt
 stätt on wor de Keckfoars quakt in't Lûs, dor hör ek t'hûs,
 dor hör ek t'hûs

De muziek van het Kevelaerse lied in 3/4 maat.

Navraag in Kevelaer leverde nog het volgende op: Het Heimatslied werd in 1912 geschreven en was oorspronkelijk bedoeld als Heimatslied van Kevelaer, maar het werd geleidelijk het Heimatslied van de hele omgeving, zelfs van het hele noordelijke deel van het gebied aan de Nederrijn. Verschillende dorpen zingen het in eigen dialect. Zo heeft men het lied ook in Blitterswijk overgenomen, waar het indertijd door het hoofd der school, de heer A. Rongen, "vertaald" werd in het Blitterswijks.

Het is wel aardig om de drie teksten eens te vergelijken: Het Blitterswijkse lied is een vrijwel letterlijke vertaling van het Kevelaerse lied. Pastoor Poell in Gemert heeft het eerste en laatste couplet iets vrijer en naar mijn mening beter "vertaald". De verdienste van Poell ligt bovendien ook nog daarin dat hij in het tweede en derde couplet iets eigens

WOR HÖR EK T'HÜSS

Vertont von Gerhard Korthaus

Wor hör ek t'hüß? — kent gej min Land?
Gän Baerge schnejbelaeye,
Gän driewend Water träckt en Band
Voerbej an grote Staeje:
Dor, wor de Nirs doer't Flackland gätt
Wor in dem Baend et Maisüt stätt
On wor de Keckfoars quakt in't Lüß,
Dor hör ek t'hüß.

Wor op de Heij de Loewrek sengt,
Den Haas sprengt doer de Schmeele,
Wor ons de ricke Sāgen brengt
De Aerbeijshand voll Schweele,
Wor in et Koarn de Klappros droemt,
Van Faeld on Weije rond ömsoemt
So frindlek roest et Burenhüß,
Dor hör ek t'hüß.

Wor gār de Lūj en oapen Hand
In Not de Noaber reike,
Foer Gott on Kerk on Vaderland
Noch faas ston, as de Eike,
Wor maenn'gen Drömer, maenn'ge Sock,
So gut es, as den andern ok,
Wor saelde Strit on grot Gedrüß,
Dor hör ek t'hüß.

Pries gej ow Land mar allemoal
In Nord, Ost, Süd on Weste.
— Ok maenn'ge grote Noet es hoal —
Min Laendche es et bestel
Hier stond min Wieg, hier lūjt mej ok,
So Gott well, eins de Dojeklock.
Dann schriefft mej op et steene Krüß:
Hier hört hān t'hüß!

De drie liedteksten naast elkaar afgedrukt.
Links het lied van Kevelaer, in het midden dat van Gemert,
rechts van Blitterswijk.

HET GEMERTS VOLKSLIED

1.

*Van wôr ik bèn ? Kéénde gaj ons láant ?
't Hé gín besnūwde tōppe
't Is plat lejk as m'n oopen haant
Gín spoor hé hiejr te stōppe
Dôr wôr de Rips kōmt aojt de Pfl
Langks pèerse hēèj èn brémmegael
En wôr de graef vol liesse stōn
Dôr bèn ik vandōn (bis)*

2.

*Wôr 't kestael már deege sfi
In d'aawe graft te droome
Of 'r van 't laant van ôvverzae
Wir Daojtse Ridders komme
Sunt Willebrōrt nie vûr de dōôf
Geprikt hē 't hajlich Rōms gelōôf
En wôr m'aaltejt te kéérk blif gōn
Dôr bèn ik vandōn (bis)*

3.

*Wôr ûwe laangk op 'n ketaw
De waevers krom zich wérkte
En niemmes nie, van jongk ôf aaw
Van 's wirrelts lōôp iejt mèrkte
Wôr hfl gín wîlt wáz èn 't blif stil
Wôr alle vreej han èn han wil
Wôr gaer de vrimde linnen an
Dôr bèn ik vandōn (bis)*

4.

*Al zégde gaj, dē 't bîtter is
In Noort, Zaojt, Ost ôf Wēste
Alzégde gaj 't, ge hég 't mis
Want ik ving Gimmert 't bééste
Hlejr ston m'n wlejh, en hlejr lajt ôk
As 't Gôt beliejft vûr maj de klōk
Dan kōmt 'r op m'n kraojs te stōn:
Haj 's hlejr vandōan (bis)*

WAOR HUUR IK THUUS

door schoolhoofd wijlen A.Rongen.

*Waar huur ik thuus? Kent geej mien land?
Gèn berge sneej belaaie
En driëvend water trekt ennen band
Vurbeej an groëte stēje
Daor waar de Maas dur 't vlakland gōt
Waar ien de wei 't Meibluumke stōt
En waar de kikvors kwākt ien 't lies
Daor huur ik thuus (bis).*

*Waar op de hei de lēwrik zingt
Den haas springt dur de smeele
Waar oos de riēk de zēgen bringt
De érbeidshand vol zweele
Waar ien de rog de klaproēs bleuit
Ien veld en hof 't grei goēd greuit
Zō vriendeluk rōst 't boerenhuus
Daor huur ik thuus (bis).*

*Waar gēr de luuj 'n oope hand
Ien noēd de naobere reike
Vur God en Kerk en Vaderland
Nog vast staon as de eike
Waar mennigen droēmer, mennige sok
Zō goēd is as den andere ôk
Waar zelde striēd is, groēt gedruus
Daor huur ik thuus.(bis).*

*Priēst geej ow land, mar allemōl
Ien Noord, Oēst, Zuid en Weste
Ok mennige groëte noot is haol
Mien durpke is 't bēste
Hier stond mien wieg, hiēr luujt meej ôk
Zō God wil èns de doeie-klok
Dan schrief meej op 't stiēne kruus
Hier huurt heej thuus. (bis).*

(N.B. Voor de juiste spelling van "Van wôr ik bèn" zie het artikel van Wim Vos in Gemerts Heem, jaargang 20, 1978, p. 112 e.v.)

Wor hoorn ek tuss?
(Quintet / von H. Bergmann)

Jan Molle

Op. 100

Klavier

Wor hoorn ek tuss —, kust geij min Laant —, geij Baerge
 schmeij - be - lae . . je —, gaundrieoud Waa . . . ter trakt an
 Baand — roerbij an gro-te Hae . . . je —, der, wor de

Druckung 48 hands XL n. G.

Deel van het manuscript van de muziek van het Kevelaerse Heimatslied,
 geschreven in 9/8 maat.

van Gemert heeft verwerkt: het kasteel en de wevers. Daarbij vind ik dat zijn tekst heel goed "loopt", voorzover ik dat als niet-Gemertenaar kan beoordelen.

Ik heb gehoord dat men pastoor Poell wel eens beschuldigd heeft van plagiaat of diefstal. Nu is diefstal: iets wegnemen tegen de wil van de eigenaar. Of dat hier het geval is geweest betwijfel ik sterk. Plagiaat is volgens "Van Dale": "het overnemen van stukken, gedachten, redeneringen van anderen en deze laten doorgaan voor eigen werk". Ik heb begrepen dat het geenszins de bedoeling van Poell geweest is om het te doen voorkomen alsof het helemaal eigen werk was; er waren dan ook mensen die op de hoogte waren van het feit dat de muziek helemaal en de tekst gedeeltelijk van anderen was.

Verschillende inlichtingen over het Kevelaerse Lied heb ik ontvangen van een medewerkster van de Kevelaerse uitgeverij Butzon und Bercker. Zij deelde me ook mede dat het lied ook in Blitterswijk gezongen werd, en ze tekende daarbij o.a. aan: "Von einem Plagiat kann man wohl in diesen Fällen nicht sprechen, vielmehr hat das Lied eine grössere Verbreitung gefunden..."

Zij stuurde me de tekst van het Blitterswijkse lied - het Gemertse was haar onbekend - en bovendien stuurde ze een kopie van het oorspronkelijke muziekhandschrift van Gerhard Korthaus, dat hierbij op halve grootte is afgedrukt. Wat mij hierbij op viel was dat het in 9/8 maat geschreven was, terwijl ik het altijd in 3/4 maat gezongen had. Ik had het in Kevelaer trouwens ook in 3/4 maat horen zingen, en ook op het eerste muziekblaadje dat ik kreeg stond het in 3/4 maat. Bij navraag bleek dat het in Kevelaer al zeker vanaf de twintiger jaren in 3/4 maat gezongen wordt, vermoedelijk omdat dat gemakkelijker te zingen is. Ik neem aan dat het in Gemert vanaf het begin in 3/4 maat gezongen is, al kreeg ik uit Gemert de muziek in 9/8 maat!

Men heeft me verteld dat pastoor Poell het lied de eerste keer heeft laten zingen in 1923 bij de opvoering van het toneelstuk "De Vestaalse Maagd". Ik hoop dat men het Gimmers Liedje nog lang met plezier zal zingen.